

แรงบันดาลใจจากเซน (Zen Design)

กุลฉัตร ฉัตรกุล ณ อยุธยา (kulachatrakul@gmail.com)

Chief Marketing Officer บริษัท มาร์เก็ตติ้งได้อ็อกไซด์ จำกัด

การออกแบบที่เป็นแรงบันดาลใจของคนทั้งโลกแท้จริงแล้ว ถือกำเนิดมาจากพุทธศาสนา อะไรเป็นความท้าทายที่ทำให้คนหนึ่ง หันเหชีวิตแบบทุ่มเทหยั่งรากฝังลึกแน่นลงไปในบริบทของพุทธศาสนา จนเป็นที่มาของการออกแบบนวัตกรรมที่พลิกโลกราวกับจะเป็นวิถีชีวิตแก่ผู้คน นั่นคือ มหัตถุประสงค์ของความเรียบง่าย เรียบง่าย ราวกับไม่มีอะไรเลยแต่ภายใต้ความเรียบง่ายนี้เต็มไปด้วยความพิศวงและน่าสนใจ นี่คือรากฐานของการออกแบบที่เรียกว่า “Zen Design”

ในช่วงเรียนมหาวิทยาลัยนี่เองที่ Jobs เริ่มหันมาศึกษา พุทธศาสนานิกายเซน เขาสนใจอ่านวรรณกรรมทางพุทธศาสนาหลายเล่มและหนังสือที่มีอิทธิพล สูงสุดกับเขาคือ Zen Mind, Beginners Mind ซึ่งเขียนโดย ชุนริว ชูซูกิ กล่าวกันว่าหลังการศึกษาหลักธรรมของเซน Jobs เริ่มมีความเชื่อว่า การหยั่งรู้โดยสัญชาตญาณนั้น ก่อให้เกิดปัญญา เขาจึงเริ่มฝึกสมาธิในห้องนอนแคบๆ ร่วมกับ แดเนี่ยล คอตตี เพื่อนสนิทท่ามกลางกลิ่นธูปและเริ่มออกแสวงหาตัวตนที่แท้จริง ใน ปี 1974 Jobs ในวัย 19 ปี ได้ขอลาพักงานประจำที่เขาทำอยู่ในบริษัทเครื่องเล่นวิดีโอเกมส์ Atari เพื่อเดินทางไปอินเดีย เป็นเวลา 1 เดือน เพื่อแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับการรู้แจ้งเห็นจริงด้านจิตวิญญาณ และเมื่อเดินทางกลับสหรัฐฯ อีกครั้งหนึ่ง เขาได้กลายเป็นพุทธศาสนิกชน สวมเสื้อผ้าแบบอินเดียโบราณและโกนศีรษะ ผลไม้ที่เขาโปรดปรานเป็นพิเศษก็คือ แอปเปิ้ล และที่ตรงนี้เองเป็นจุดกำเนิดของความเรียบง่ายทั้งมวลก็คือ ง่ายเหมือนกั๊กกินแอปเปิ้ล โลโกแอปเปิ้ลจึงมีรอยกัดเสมอ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของบริษัทเขานั่นเอง ในปี 1976 ขณะอายุ 21 ปี Jobs เริ่มต้นศึกษาพุทธศาสนานิกายเซนอย่างจริงจังกับพระอาจารย์ชาวญี่ปุ่นด้วยปรัชญาของศาสนาพุทธนิกายเซน

แต่ด้วยหลักการออกแบบด้วยแนวคิด “เซน” ด้วยคำคำหนึ่งในศาสนาพุทธ คือ “จิตของผู้เริ่มต้น ล้วนแต่อัจฉริยะอย่างยิ่งที่ทุกคนควรมีจิตของผู้เริ่มต้น” นับเป็นแนวคิดออกแบบของนวัตกรรมผู้นี้ ซึ่งเขาอธิบายต่อไปว่า มันเป็นจิตที่มองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง ซึ่งค่อยๆ ทำให้เราตระหนักถึงแก่นแท้ของสิ่งเหล่านั้น จิตของผู้เริ่มต้น ก็คือการนำหลักการของเซนมาปฏิบัติจริง เป็นจิตบริสุทธิ์ที่ปราศจากอคติ การคาดหวัง การตัดสิน ความลำเอียงให้คิดว่า จิตของผู้เริ่มต้น เป็นเหมือนจิตของเด็กน้อย ซึ่งเต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็น ความสงสัย และความ ประหลาดใจ ด้วยความเชื่อ ดังกล่าว จอบส์ จึงนำแนวคิดแบบเซนมาใช้กับบริษัท Apple Inc. ของเขา ในการออกแบบรูปลักษณ์และการใช้งานของสินค้าให้มีแนวทางบริสุทธิ์ ครบถ้วนสมบูรณ์ และง่ายต่อการใช้งาน อย่างเช่นเครื่องในตระกูล Mac ทั้งหลายของเขา ตลอดจนถึงยุค ของตระกูล I – Pod , I – Phone และ I – Pad

ท่าน ว.วชิรเมธี ได้กล่าวว่า เราควรใช้การเจริญมรณานุสติทุกวัน เป็นเครื่องมือช่วยการตัดสินใจในชีวิต Jobs ในวัย 17 ปี เขาได้อ่านหนังสือซึ่งสอนให้ทุกคนมีชีวิตอยู่โดยคิดว่า วันนี้เป็นวันสุดท้ายของชีวิต เขาจะถามตัวเองในกระจกทุกวันนี้ว่า ถ้าวันนี้เป็นวันสุดท้ายในชีวิต เขาจะยังคงต้องการทำสิ่งที่กำลังจะทำในวันนี้หรือไม่ Jobs คิดว่าความตายเป็นเรื่องมีค่าที่สุดเท่าที่เขาเคยรู้จักมา ซึ่งได้ช่วยให้เขาสามารถตัดสินใจครั้งใหญ่ๆ ในชีวิตได้ เพราะเมื่อความตายมาอยู่ตรงหน้า แทบทุกสิ่งทุกอย่าง ความคาดหวังของคน ชื่อเสียงเกียรติยศ ความกลัวที่จะต้องล้มเหลว จะหมดความหมายไปสิ้น เหลือไว้แค่เพียงสิ่งที่มีคุณค่ามีความหมายและความสำคัญที่แท้จริงเท่านั้น Jobs จึงใช้เป็นเครื่องเตือนสติในการคิดออกแบบทุกสิ่งทุกอย่างอย่างไม่ลังเลเพราะเราทุกคนล้วนมีแต่ตัวเปล่าๆ ด้วยกันทั้งนั้น Jobs ยังพูดถึงความตายว่า กลางปี 2004 เขาได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็งตับอ่อนชนิดรุนแรงและไม่มีทางรักษา เขาจะมีอายุอยู่ได้ไม่เกิน 3-6 เดือน แพทย์ที่รักษาแนะนำให้เขากลับบ้านและจัดการสะสางภารกิจที่มีอยู่ให้เรียบร้อยซึ่งความหมายก็คือให้ เตรียมตัวตาย ซึ่งทำให้เขาสามารถพูดได้เต็มปากยิ่งกว่า เมื่อตอนที่ใช้ความตายมาเตือนตัวเองเป็นมรณานุสติและเมื่อผ่านห้วงเวลานั้นมาได้ เขาบอก

ว่าความตายคือประติษฐกรรมที่ดีที่สุดของ **ชีวิต** ความตายคือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงชีวิตมาเป็นหลักในการออกแบบนวัตกรรม
ของเขา
